

Dr inż. Grażyna Gajdek

Zakład Polityki Regionalnej i Gospodarki Żywnościowej,
Wydz. Biologiczno-Rolniczy, Uniwersytet Rzeszowski

Fundusz SAPARD i jego wykorzystanie w sektorze rolniczym na Podkarpaciu

WPROWADZENIE

Konsekwencją zacofania rolnictwa w niektórych krajach jest fakt, że stanowi ono zwykle najłabszy element gospodarki. Wynika to z przestarzałej struktury agrarnej, niskiego wyposażenia w maszyny, występowania wysokich nadwyżek zbędnej siły roboczej, jej relatywnie niskich kwalifikacji ogólnych i zawodowych. Bez wsparcia rządowego, rolnictwo w wielu krajach Unii Europejskiej byłoby skazane na upadek [Bojar, 2006; ARiMR, 2008].

Jednym z najistotniejszych aspektów integracji z Unią Europejską jest możliwość korzystania z funduszy pomocowych dostępnych w ramach polityki regionalnej. Dzięki tym środkom polskie samorządy mają możliwość realizacji inwestycji, które przekraczają ich możliwości finansowe. Umożliwia to wyrównanie szans, dzięki dostępnym środkom mamy możliwość zbliżyć się do poziomu krajów lepiej rozwiniętych. Skorzystanie z funduszy unijnych uzależnione jest od spełnienia określonych kryteriów i warunków, które obejmują obok zasady współfinansowania projektów – także szereg procedur dotyczących planowania i kontroli wydatkowanych środków. Polska wstępując do Unii Europejskiej otrzymała możliwość korzystania z różnych form wsparcia rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich, początkowo w ramach funduszy przedakcesyjnych, a następnie w ramach Wspólnej Polityki Rolnej. Założeniem pracy jest analiza wykorzystania środków finansowych z funduszu SAPARD na terenie województwa podkarpackiego. Powyższy cel zrealizowano w głównej mierze dzięki analizie materiałów udostępnionych przez Rzeszowski Oddział Regionalny ARiMR.

FUNDUSZE UNIJNE JAKO ELEMENT POLITYKI REGIONALNEJ UNII EUROPEJSKIEJ

Potrzeba prowadzenia wewnątrz Unii Europejskiej polityki regionalnej (zwanej też polityką strukturalną lub polityką społeczno-gospodarczą) jest konsekwencją dużego zróżnicowania stopnia rozwoju społecznego i gospodarczego

poszczególnych krajów członkowskich Unii oraz istnienia jeszcze większych dysproporcji rozwojowych pomiędzy ich regionami. Początki polityki regionalnej sięgają roku 1957 i Traktatu Rzymskiego, w którym jako jeden z celów Wspólnoty wyznaczono wyrównywanie różnic między jej obszarami. W miarę upływu lat polityka Unii ewoluowała, a wraz z nią zmieniała się polityka regionalna stając się elementem bardzo istotnym. Obecnie realizowana jest w 7-letnich okresach programowania (w tej chwili lata 2007–2013).

Głównymi instrumentami finansowymi polityki regionalnej Unii Europejskiej są:

- Fundusze strukturalne;
- Fundusz Spójności (Fundusz Kohezji);
- Preferencyjne kredyty Europejskiego Banku Inwestycyjnego, których celem są projekty infrastrukturalne [Bojar, 2006, www.portalrolniczy, www.minrol].

Fundusze strukturalne są instrumentami Polityki Strukturalnej UE, a ich zadaniem jest wspieranie restrukturyzacji i modernizacji gospodarek krajów UE, oraz pomoc władzom centralnym i regionalnym słabiej rozwiniętych regionów w rozwiązywaniu ich najważniejszych problemów gospodarczych. Istnieją cztery fundusze strukturalne:

- Europejski Fundusz Społeczny (ESF);
- Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej (EAGGF);
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (ERDF);
- Finansowy Instrument Orientacji Rybołówstwa (FIFG) [www.fundusze-strukturalne].

Fundusze strukturalne są przeznaczone dla krajów członkowskich, natomiast aby wspomagać kraje aspirujące do członkostwa przygotowano specjalne programy pomocy przedakcesyjnej, którymi były:

- Program PHARE;
- Program ISPA;
- Program SAPARD.

SAPARD był Przedakcesyjnym Instrumentem Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich. Mogły korzystać z niego państwa, a dokładnie obywatele państw kandydujących do członkostwa w Unii Europejskiej krajów Europy Środkowej i Wschodniej. Powstał w 1999 r., a zakończony został w 2006 r. Wspierał obszary wiejskie w rozwoju, umożliwiał wcielanie nowych technologii, dbał o zapewnienie nowoczesnych rozwiązań, a także o dostosowanie poziomu rolnictwa i przetwórstwa żywności do poziomu i standardów Unii Europejskiej.

W Polsce łącznie z rocznych umów finansowych wypłacono ubiegającym się o dofinansowanie rolnikom prawie 1,068 miliarda euro, co stanowi około 4,512 miliarda złotych. Wynik ten to prawie 113% środków pierwotnej alokacji

przeznaczonych na Program SAPARD z lat 2000–2003. Łącznie zarejestrowano 27761 wniosków o pomoc finansową z Programu SAPARD, z czego Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa podpisała 24 431 umów. Przedstawione sumy i kwoty to dowód na to, że nie potwierdziły się obawy, iż Polska nie wykorzysta przyznanych przez Unię Europejską środków [www.portalrolniczy, www.fundusze-strukturalne, www.minrol].

CHARAKTERYSTYKA WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO I SEKTORA ROLNEGO

Województwo podkarpackie utworzone zostało z dniem 1 stycznia 1999 r., z połączenia byłych województw: rzeszowskiego, przemyskiego i krośnieńskiego oraz włączenia do jego obszaru części tarnobrzesckiego i tarnowskiego. Położone jest w południowo-wschodniej części Polski i zajmuje powierzchnię 17,9 tys. km², co stanowi 5,7% powierzchni kraju [*Strategia rozwoju 2000–2006*].

Podkarpacie ma charakter rolniczo-przemysłowy, zamieszkuje go 2 131 368 ludności (w 45 miastach i 2159 miejscowościach wiejskich) tj. ok. 5,5% ludności Polski. Ludność wiejska liczy 1 259 466 osób (tj. 59% ogółu ludności), miejska natomiast 871 902 osoby, tj. 41% ogólnej liczby mieszkańców (przy wskaźniku krajowym kształtującym się na poziomie 61,8%). Województwo zalicza się do słabiej zaludnionych. Gęstość zaludnienia wynosi 119 osób na 1 km², przy średniej krajowej wynoszącej 124 osoby na 1 km². Ludność rozmieszczona jest nierównomiernie – największa gęstość zaludnienia występuje w miastach i całym pasie środkowym województwa, najmniejsza w części południowej i wschodniej. Najludniejszym powiatem jest powiat łańcucki (172 osoby/km²), a najsłabsze zaludnienie występuje w powiecie bieszczadzkiem (26 osób/km²). Pod względem administracyjnym województwo dzieli się na 165 gmin, 21 powiatów i 4 miasta na prawach powiatu (Rzeszów, Krosno, Tarnobrzeg, Przemysł). Stolicą województwa i największym ośrodkiem miejskim jest Rzeszów liczący ponad 162 tys. ludności [*Biuletyn 2007*].

Ważne funkcje w gospodarce województwa spełnia rolnictwo. Najlepsze warunki do produkcji rolnej występują w pasie środkowym ciągnącym się od Ropczyc przez Rzeszów do Przemyśla, najsłabsze obejmują część południową tj. Beskid Niski i Bieszczady, a także tereny południowo-wschodnie, czyli Roztocze. Stosunkowo czysta ekologicznie rolnicza przestrzeń produkcyjna województwa predestynuje je do rozwoju pracochłonnych kierunków produkcji, w tym zdrowej żywności oraz przetwórstwa rolno-spożywczego. Aktualnie największy potencjał przetwórczy skupiony jest w branżach mięsnej, zbożowo-młynarskiej, owocowo-warzywnej, mleczarskiej i cukrowniczej. W rolnictwie województwa podkarpackiego dominuje sektor prywatny, o czym świadczy

wysoki około 87-procentowy udział gospodarstw indywidualnych w ogólnej powierzchni użytków rolnych [www.wrotapodkarpackie]. Podstawowym problemem w efektywnym rozwoju rolnictwa jest znaczne przeludnienie wsi (udział ludności wiejskiej w województwie wynosi ok. 60%), bardzo wysokie rozdrobnienie gospodarstw (średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi ok. 3,8 ha) oraz niska towarowość produkcji rolnej. Gospodarstwa o powierzchni od 1 do 5 ha stanowią ponad 80%, ogólnej liczby gospodarstw rolnych. Największe rozdrobnienie gospodarstw występuje w południowej i wschodniej części województwa. Taka sytuacja rzutuje na relatywnie niską towarowość rolnictwa, co z kolei wpływa na słabą kondycję ekonomiczną gospodarstw. Z tych też względów niezbędne jest tworzenie na obszarach wiejskich nowych miejsc pracy poza rolnictwem. Konieczne wydają się także działania zmierzające do budowy i organizacji rynku rolnego wyposażonego w nowoczesną infrastrukturę i instytucje związane z jego funkcjonowaniem, a także modernizacja strukturalna rolnictwa [*Strategia 2000–2006*].

Produkcja rolnicza w zdecydowanej większości gospodarstw ma charakter wszechstronny bez określonego kierunku specjalizacji, z wyjątkiem rejonów specjalizujących się w niektórych kierunkach upraw, np. w ogrodnictwie. Po 1990 r. znacznie zmalała przewaga produkcji zwierzęcej nad roślinną, spadła też, w związku ze spadkiem opłacalności wcześniej stosunkowo wysoka obsada zwierząt. Obecnie najważniejszym kierunkiem produkcji w gospodarstwach rolnych województwa podkarpackiego jest produkcja roślinna (55% ogólnej liczby gospodarstw indywidualnych), natomiast mniejsze znaczenie w stosunku do innych województw ma produkcja zwierzęca (13%). Struktura produkcji rolniczej jest zbliżona do przeciętnej w kraju. Dominującymi uprawami są zboża (ok. 70% pow. zasiewów) oraz rośliny okopowe – głównie ziemniaki (17,5% pow. zasiewów), a w produkcji zwierzęcej chów bydła i trzody chlewnej. Produkcja globalna rolnictwa przy uwzględnieniu naturalnych warunków przyrodniczych nie odbiega w zasadzie od poziomu krajowego, zdecydowanie niższa jest natomiast produkcja towarowa. Poziom plonów większości roślin jest od kilku do kilkunastu procent niższy od średnich osiągniętych w skali kraju. Jedną z przyczyn tego stanu jest stosunkowo niski udział gleb o wysokiej klasie bonitacji oraz stosowanie w zbyt małym stopniu nawozów [Węgrzyn, 2002]. Przetwórstwo rolno-spożywcze jest jedną z lepiej rozwiniętych dziedzin gospodarki województwa. Jednocześnie sektor ten przeżywa poważny kryzys związany z procesem restrukturyzacji w poszczególnych branżach. Na pogarszającą się jego kondycję mają wpływ: załamanie dotychczasowych, tradycyjnych rynków zbytu (rynek wschodni), słabe tempo wdrażania nowoczesnych technologii i systemów zarządzania oraz warunki fitosanitarne odbiegające od obowiązujących w Unii Europejskiej standardów [*Biuletyn 2007*].

Modernizacja całego sektora rolno-spożywczego przebiega różnie w różnych branżach. Tylko nieliczne przedsiębiorstwa inwestowały w linie uboju zwierząt czy modernizację linii produkcyjnych owoców i warzyw. Spore potrzeby są nadal w sektorze mleczarskim. Rolnictwo województwa podkarpackiego oprócz dużego rozdrobnienia produkcji charakteryzuje się również rozdrobnieniem obrotu produktami rolnymi. Podejmowane w ostatnich latach działania zmierzają do budowy i organizacji rynku rolnego w oparciu o standardy europejskie. Dotyczy to szczególnie budowy profesjonalnego rynku hurtowego, a także procesu zrzeszania się rolników w grupy producentów. Dotychczas wpisano do rejestru wojewódzkiego cztery grupy producentów rolnych, natomiast kilka kolejnych przygotowuje się do rejestracji. Tego typu działania w warunkach rozdrobnionej produkcji pomagają zaktywizować rynek i wpłynąć korzystnie na funkcjonowanie lokalnych kanałów dystrybucji produktów rolniczych. Przyszłość rolnictwa jest bezpośrednio związana ze zrównoważonym rozwojem obszarów wiejskich, które zajmują w Unii Europejskiej około 80%. Obok instrumentów wspierających rynek, rozwój obszarów wiejskich odgrywa największą rolę w zakresie spójności ekonomicznej, społecznej i terytorialnej. Podstawą współczesnego spojrzenia na politykę regionalną jest: zwrócenie uwagi na wielofunkcyjną rolę rolnictwa, poprawa konkurencyjności, dywersyfikacja aktywności ekonomicznej, ochrona dziedzictwa kulturalnego oraz sprawa ochrony środowiska [www.wrotapodkarpackie].

FUNDUSZ SAPARD I JEGO WYKORZYSTANIE NA TERENIE WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

Program SAPARD odzwierciedla podstawowe cele polityki rolnej UE. W szczególności konkretyzuje podstawową zasadę europejskiej polityki rolnej, że produkcja rolnicza nie może podlegać regulacji wyłącznie przez mechanizm rynkowy. Program składał się z siedmiu Działań, przy czym Polska zrezygnowała z Działania V, a na Podkarpaciu pominięto również Działania VI i VII [www.minrol, www.fundusze-strukturalne].

W ramach Działania I „Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych i rybnych” pomoc udzielana była na wspieranie przedsięwzięć, które były ściśle związane z dostosowaniem do wymogów sanitarnych i weterynaryjnych UE, zwiększeniem wartości dodanej produkcji, poprawą jakości, wprowadzaniem nowych technologii i innowacji, redukcją kosztów oraz ograniczeniem negatywnego oddziaływania na środowisko. Najwięcej złożonych wniosków i zrealizowanych inwestycji na Podkarpaciu miało miejsce w obrębie sektora mięsnego oraz owoców i warzyw (tab. 1).

Tabela 1. Złożone wnioski o dofinansowanie, zawarte umowy i zrealizowane inwestycje (SAPARD – Działanie I)

Działanie I „Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych i rybnych”						
Schemat/ sektor	Wnioski złożone		Zawarte umowy		Zrealizowane inwestycje	
	liczba	kwota dofinansowania w PLN	liczba	kwota dofinansowania w PLN	liczba	kwota dofinansowania w PLN
Schemat 1.1 Sektor mleczny	10	7 746 146	9	3 538 799	9	3 495 537
Schemat 1.1 Sektor mięsny	36	30 094 123	27	24 282 179	27	22 354 195
Schemat 1.1 Sektor rybny	2	349 400	1	349 400	1	349 400
Schemat 1.2 Sektor owo- ców i warzyw	17	18 571 435	13	15 541 050	11	9 588 296
Ogółem	65	56 761 108	50	42 723 800	48	35 787 430

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR – Oddział Regionalny w Rzeszowie.

Działanie II „Inwestycje w gospodarstwach rolnych” skierowane było do indywidualnych rolników, jako instrument wsparcia zadań inwestycyjnych związanych z budową lub modernizacją obiektów inwentarskich, zakupem maszyn i urządzeń, poprawą technologii produkcji rolnej, spełnieniem wymogów w zakresie higieny, warunków utrzymania zwierząt i ochrony środowiska przed zanieczyszczeniami pochodzącymi z gospodarstw rolnych, podjęciem specjalistycznej produkcji poza tradycyjnym rolnictwem oraz wstępnym przetwórstwem i przygotowaniem produktów do sprzedaży [ARiMR, 2006].

Tabela 2. Złożone wnioski o dofinansowanie, zawarte umowy i zrealizowane inwestycje (SAPARD – Działanie II)

Działanie II „Inwestycje w gospodarstwach rolnych”						
Schemat/komponent	Wnioski złożone		Zawarte umowy		Zrealizowane inwestycje	
	liczba	kwota dofinansowania w PLN	liczba	kwota dofinansowania w PLN	liczba	kwota dofinansowania w PLN
Schemat 2.1	27	1 651 310	25	1 568 478	24	1 433 896
Schemat 2.2	28	1 725 093	22	1 390 446	22	1 321 346
Komponent 2.2.1	1	113 660	0	0	0	0
Komponent 2.2.2	3	112 000	2	98 000	2	98 000
Komponent 2.2.3	24	1 499 493	20	1 292 446	20	1 223 346
Schemat 2.3	217	8 594 563	183	7 246 881	174	6 750 441
Ogółem	272	11 971 027	230	10 205 806	220	9 505 683

Źródło: jak przy tabeli 1.

Największą popularnością wśród podkarpackich rolników cieszyła się pomoc w ramach schematu 2.3, która wspierała dywersyfikację działalności gospodarczej poprzez odejście od tradycyjnej działalności rolniczej, w tym przez poszukiwanie nisz rynkowych, wstępne przetwórstwo i przygotowanie produktów do sprzedaży, przy wykorzystaniu zasobów dostępnych w gospodarstwie (tab. 2).

Dzięki realizacji inwestycji w ramach Działania II gospodarstwa rolne zostały wyposażone w:

- 9 nowych budynków inwentarsko-gospodarczych,
- 28 budynków inwentarsko-gospodarczych wyremontowanych i rozbudowanych,
- 8 urządzeń do udoju, 6 urządzeń do schładzania mleka,
- 18 zwierząt hodowlanych,
- 7 urządzeń do produkcji, zbioru i przechowywania pasz
- 53 maszyny, urządzenia i wyposażenie do pierwszego przetwórstwa, przechowywania, magazynowania oraz przygotowania do sprzedaży produktów rolnych,
- 414 maszyn, urządzeń do produkcji rolnej,
- wybudowano: 17 płyt obornikowych, 21 zbiorników na gnojówkę, 1 zbiornik na gnojowicę.

W ramach Działania III „Rozwój i poprawa infrastruktury obszarów wiejskich” pomoc finansowa przyznawana była na przedsięwzięcia infrastrukturalne realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego na obszarach wiejskich lub w miastach do 7 tysięcy mieszkańców, w zakresie:

- Schemat 3.1 „Zaopatrzenie gospodarstw wiejskich w wodę wraz z jej uzdatnieniem”,
- Schemat 3.2 „Odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych”,
- Schemat 3.3 „Gospodarki odpadami stałymi”,
- Schemat 3.4 „Drogi gminne i powiatowe na obszarach wiejskich”,
- Schemat 3.5 „Zaopatrzenia w energię” [ARiMR 2006].

Tabela 3. Złożone wnioski o dofinansowanie, zawarte umowy i zrealizowane inwestycje (SAPARD – Działanie III)

Działanie III „Rozwój i poprawa infrastruktury obszarów wiejskich”						
Schemat	Wnioski złożone		Zawarte umowy		Zrealizowane inwestycje	
	liczba	kwota dofinansowania w PLN	liczba	kwota dofinansowania w PLN	liczba	kwota dofinansowania w PLN
Schemat 3.1	47	26 938 542	43	17 421 618	43	17 329 716
Schemat 3.2	188	215 831 238	173	132 886 954	173	132 053 722
Schemat 3.3	5	3 698 345	4	2 397 660	4	2 303 337
Schemat 3.4	277	86 600 836	258	71 004 112	258	70 971 532
Schemat 3.5	1	25 800	1	16 146	1	16 146
Ogółem	518	333 094 762	479	223 726 492	479	222 674 455

Źródło: jak przy tabeli 1.

Zainteresowanie tą formą pomocy, służącą zarówno poprawie warunków życia i pracy jak i zachęceniu inwestorów do uruchamiania działalności gospodarczej na terenach wiejskich było bardzo duże (tab. 3). Pod względem liczby zawartych umów na dofinansowanie inwestycji infrastrukturalnych łącznie w ramach wszystkich schematów podkarpackie uplasowało się na drugim miejscu w skali kraju, zaś pod względem wielkości otrzymanej pomocy na czwartym miejscu [ARiMR 2006].

W ramach Działania IV można było ubiegać się o wsparcie finansowe na przedsięwzięcia mające na celu:

- tworzenie źródeł dodatkowego dochodu w gospodarstwach rolnych – Schemat 4.1
- tworzenia miejsc pracy na obszarach wiejskich – Schemat 4.2
- tworzenie publicznej infrastruktury turystycznej na obszarach wiejskich – Schemat 4.3 (tab. 4).

Tabela 4. Złożone wnioski o dofinansowanie, zawarte umowy i zrealizowane inwestycje (SAPARD – Działanie IV)

Działanie IV „Różnicowanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich”						
Schemat	Wnioski złożone		Zawarte umowy		Zrealizowane inwestycje	
	liczba	kwota dofinansowania w PLN	liczba	kwota dofinansowania w PLN	liczba	kwota dofinansowania w PLN
Schemat 4.1	252	7 508 129	218	6 555 514	188	5 370 196
Schemat 4.2	359	43 035 171	278	31 965 785	236	24 913 144
Schemat 4.3	65	5 556 596	50	4 014 003	49	3 863 102
Ogółem	676	56 099 897	546	42 535 303	473	34 146 444

Źródło: jak przy tabeli 1.

Efektom tych inwestycji było uruchomienie dodatkowej, pozarolniczej działalności (usługi: dla rolnictwa, transportowe, turystyczne, budowlane, agroturystyka i wiele innych) przynoszących dodatkowy dochód dla rolnika/domownika.

W wyniku realizacji przedsięwzięć w ramach Schematu 4.1 uruchomiono pozarolniczą działalność według poniższych zakresów działalności gospodarczej:

- 18 – usługi dla gospodarstw rolnych
- 5 – drobna wytwórczość, usługi dla ludności, rzemiosło i rękodzielnictwo,
- 3 – roboty i usługi budowlane oraz instalacyjne,
- 144 – usługi turystyczne, w tym agroturystyka,
- 12 – usługi transportowe,
- 3 – rachunkowość, doradztwo, usługi informatyczne.

Dzięki realizacji przedsięwzięć w ramach Schematu 4.2 utworzono około 1000 trwałych miejsc pracy w podmiotach gospodarczych prowadzących działalność według poniższych zakresów działalności gospodarczej:

- 4 – usługi dla gospodarstw rolnych,
- 116 – drobna wytwórczość, usługi dla ludności, rzemiosło i rękodzielnictwo,
- 22 – roboty i usługi budowlane oraz instalacyjne,
- 24 – usługi turystyczne,
- 58 – usługi transportowe,
- 1 – magazynowanie i przechowywanie towarów,
- 2 – usługi komunalne,
- 4 – rachunkowość, doradztwo, usługi informatyczne.

W ramach Schematu 4.3 zrealizowano następujące przedsięwzięcia:

- 42 – budowa/remont/modernizacja elementów publicznej infrastruktury turystycznej,
- 3 – organizacja i tworzenie komunikacji lokalnej na potrzeby ruchu turystycznego,
- 42 – tworzenie systemu informacji turystycznej w gminach oraz promocja walorów gmin w celu zwiększenia ich atrakcyjności turystycznej.

Uwzględniając wszystkie działania realizowane na Podkarpaciu, najwięcej wniosków złożono w Działaniu IV, natomiast najwięcej zrealizowano w Działaniu III i w tym Działaniu rolnicy uzyskali największą kwotę dofinansowania. Natomiast w skali kraju najwięcej ilościowo zrealizowano umów w Działaniu II, a kwotowo podobnie jak w analizowanym województwie w Działaniu III.

PODSUMOWANIE

Program SAPARD – obok znaczącego wsparcia inwestycji na terenach większych umożliwił upowszechnienie wiedzy o przepisach i zasadach stosowanych w Unii Europejskiej. Analizując wydatkowanie środków przez rolników na Podkarpaciu, daje się zauważyć, że gospodarstwa są niedoinwestowane, brak jest infrastruktury i podstawowych maszyn, które to były głównym przedmiotem dofinansowania. Z całą pewnością środki te wpłynęły na poprawę warunków gospodarowania, ale – niestety – nie mogły w sposób znaczący przy tak małej skali produkcji w województwie poprawić efektywności gospodarowania. Tak więc środki z funduszu SAPARD stanowiły dobry początek dla tych, którzy swoją przyszłość łączą z pracą w rolnictwie i pokazały, że potrzeby finansowe w sektorze rolniczym na terenie województwa są ogromne, że rolnicy potrafią i chcą z nich korzystać.

LITERATURA

- Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa Oddział Regionalny w Rzeszowie, 2006, *Efekty programów wsparcia wdrażanych w latach 2004–2006 dla podkarpackiej wsi oraz perspektywy na przyszłość*.
- Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa – 3 lata po akcesji, 2008, Warszawa.

Biuletyn Statystyczny Województwa Podkarpackiego, Rzeszów, luty 2007.

Bojar E., 2006, *Doświadczenia wybranych regionów słabo rozwiniętych w wykorzystaniu bezpośrednich inwestycji zagranicznych i funduszy unijnych*, Lublin.

Strategia rozwoju województwa podkarpackiego 2000–2006, Rzeszów.

Węgrzyn J., 2002, *Wybrane elementy sytuacji ekonomicznej gospodarstw rolnych*, Urząd Statystyczny w Rzeszowie.

www.arimr.gov.pl

www.fundusze-strukturalne.gov.pl

www.minrol.gov.pl

www.podkarpacie.com

www.PortalRolniczy.pl

www.wrotapodkarpacie.pl

Streszczenie

Założeniem pracy była analiza wykorzystania środków finansowych z funduszu SAPARD na terenie województwa podkarpackiego. Powyższy cel zrealizowano w głównej mierze dzięki analizie materiałów udostępnionych przez Rzeszowski Oddział Regionalny ARiMR. Program SAPARD – obok znaczącego wsparcia inwestycji na terenach wiejskich umożliwił upowszechnienie wiedzy o przepisach i zasadach stosowanych w Unii Europejskiej. Analizując wydatkowanie środków przez rolników na Podkarpaciu daje się zauważyć, że gospodarstwa są niedoinwestowane, brak jest infrastruktury i podstawowych maszyn, które to były głównym przedmiotem dofinansowania.

SAPARD Fund and its Utilization in Agricultural Sector in Podkarpacie

Summary

SAPARD program – beside important investments support on rural areas made possible diffusion of knowledge about regulations and principles applied in European Union. Analysing expending resources by farmers in Podkarpacie, it is perceptible, that households are not financed enough, there is deficiency of infrastructure and basic machines, which were the main objects of financing. Certainly those resources had impact on improving farming conditions, but unfortunately they could not significantly improve farming efficiency on that low scale of production in this province. Thus resource from SAPARD constitute a good beginning for those, who join own future with work in agriculture and showed that financial needs in agricultural sector on province area are huge and farmers can and wish to use those resources.